

УДК 378.147

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ МАГІСТРІВ З ВИКОРИСТАННЯМ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Я.Г. Гулецька

*кандидат педагогічних наук, старший викладач
кафедри теорії, практики та перекладу англійської мови
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут»*

У статті розглядається поняття самостійної роботи студентів. Проаналізовано особливості та форми організації самостійної роботи магістрів з використанням інформаційних технологій.

Ключові слова: самостійна робота, інформаційні технології.

В епоху стрімкого й постійного розвитку інформаційних технологій, розширення міжнародних ділових і культурних зв'язків у різних галузях науки і техніки, постійно змінюються вимоги до підготовки висококваліфікованого конкурентоздатного фахівця, який повинен уміти поєднувати високоякісну фахову підготовку з умінням самостійно, творчо мислити.

Вища освіта сьогодні покликана озброїти майбутніх перекладачів міцними, оперативними знаннями та професійними вміннями й навичками діяльності зі свого профілю, а також надати досвід творчої та дослідницької діяльності вирішення нових проблем, досвід соціально-оцінної діяльності. Два останні складники освіти формуються саме в процесі самостійної роботи студентів (СРС). Справжній фахівець в умовах глобалізації суспільства – це та людина, що вміє самостійно приймати рішення, самостійно добиватися поставленої мети, володіє навичками власними силами здобувати знання, удосконалювати свою фахову майстерність.

У вищому навчальному закладі має передбачатися багатоаспектна самостійна робота магістрів, оскільки, на нашу думку, саме в останній рік навчання найактивніше формується потреба самостійно поновлювати свої знання, доповнювати відомості, одержані на лекціях та практичних заняттях.

Організація СРС у вищій школі потребує змін, що пов'язані із запровадженням модульно-рейтингової організації навчального процесу та широким впровадженням при цьому інформаційних технологій у навчальний процес.

Відповідно до умов Болонської декларації в процесі навчання зменшується частка прямого інформування студента і розширюється застосування інтерактивних форм роботи студента під керівництвом викладача.

Сучасні нормативні документи Міністерства освіти і науки України визнають СРС основним видом навчально-пізнавальної діяльності студентів. Навчальний час, відведений на СРС, регламентується навчальним планом і повинен становити не менше 1/3 та не більше 2/3 загального обсягу навчального часу студента, відведеного на вивчення конкретної дисципліни. Повноцінна самостійна робота студента в комп'ютерних лабораторіях, читальних залах, на об'єктах майбутньої професійної діяльності, участь в наукових дослідженнях формує сучасного фахівця, здатного практично застосовувати осмислену інформацію і приймати професійні рішення.

Питання організації самостійної навчальної діяльності висвітлюються в працях таких вчених, як А.Алексюк, Ю.Бабанський, В.Буряк, В.Козаков, І.Лернер, О.Нільсон, В.Паламарчук, П.Підкасистий, В.Сластьонін, Л.Спірін, Л.Сущенко, О.Ярошенко. В працях А.Алексюка, О.Дубасенюка, Б.Єсипова, П.Підкасистого самостійна робота визначається як один із ефективних методів пізнавальної діяльності. Роль викладача як організатора самостійної навчальної діяльності студентів розглядається Л.Зоріною, Л.Кондрашовою, М.Корцем, М.Скаткіним, В.Сластьоніним.

Мета даної статті – розглянути поняття самостійної роботи студентів та розкрити особливості та форми організації самостійної роботи магістрів з використанням інформаційних технологій.

Вчені розглядають поняття «СРС» у двох значеннях: широкому – як активну пізнавальну творчу діяльність студента, присутню у будь-якому виді навчальних занять, і у більш вузькому значенні – як один з видів навчальних занять під методичним керівництвом викладача, але без його особистої участі.

П.Підкасистий розрізняє самостійну роботу та самостійну діяльність студентів. Самос-

тійну роботу вчений трактує «як дидактичний засіб навчання, штучну педагогічну конструкцію» [4, 45], за допомогою якої педагог організує діяльність суб'єктів навчання як на занятті, так і під час виконання домашнього завдання. Крім того, суб'єкти навчання беруть участь у різноманітних процесах навчального пізнання під час виконання того чи іншого типу та виду самостійної роботи. Таким чином, самостійна робота – це «засіб організації та виконання учнями визначеної пізнавальної діяльності». Самостійна діяльність розглядається автором як «цілеспрямований процес, який організується та виконується у структурі навчання для розширення конкретних навчально-пізнавальних завдань» [4, 45].

Вчений Б.Єсіпов вважає, що самостійна робота, яка входить до складу процесу навчання – це така робота, яка виконується без безпосередньої участі педагога, але з виконанням його завдання у спеціально відведений для цього час. Причому суб'єкти навчання «свідомо прагнуть досягнути поставленої в завданні мети, проявляючи свої зусилля та виражаючи в тій чи іншій формі результати своїх розумових або фізичних (або тих та інших) дій» [2, 15].

Такий традиційний підхід дає можливість поділити самостійну роботу студентів на аудиторну і позааудиторну. Самостійна робота студента є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом та засвоєння вмінь, знань та навичок у час, вільний від обов'язкових навчальних занять. Оскільки позааудиторна робота є менш регламентованою, ніж аудиторна, її організація, керівництво і контроль пов'язані з певними труднощами.

Поняття *організації самостійної роботи* можна визначити як процес впорядкування самостійної роботи за певними вимогами (критеріями, правилами, принципами) і надання їй необхідної форми з метою найкращої реалізації поставленої цілі. Організаційними елементами є умови і результати самостійної роботи.

Важлива роль у організації СРС належить викладачу, який планує й спрямовує, координує й контролює самостійну діяльність магістрів, створює умови їх навчальної діяльності, активізує цю діяльність, удосконалює інформаційно-методичне забезпечення СРС. Серед значущих особистісних якостей студента, які виробляються під час самостійної роботи, можна назвати здатність до самомотивації, самоорганізації, самоконтролю. Важливою для студента є адекватна самооцінка самостійної роботи.

Самостійна робота студентів сприяє:

- поглибленню та розширенню знань,

- формуванню інтересу до пізнавальної діяльності,
- засвоєнню прийомів процесу пізнання,
- розвиткові пізнавальних здібностей.

Специфікою підготовки магістрів є орієнтація на результативність самостійної роботи, систематизацію й усвідомлення матеріалу. Набуті вміння і навички самостійної роботи мають використовуватися студентами для вирішення спеціальних професійно спрямованих завдань.

З огляду на зазначене, необхідними чинниками, що забезпечують успішне виконання СРС є: вмотивованість навчального завдання; чітке поставлення пізнавальних завдань; алгоритм, метод виконання роботи, знання студентом способів її виконання; чітке визначення викладачем форм звітності, обсягу роботи, термінів її подання; визначення видів консультаційної допомоги (настановчі, тематичні, проблемні консультації); критерії оцінювання, звітності та ін.; види й форми контролю (практикум, контрольна робота, тести, семінари тощо) [6, 115].

До традиційних та інноваційних форм організації самостійної роботи студентів належать: конспектування лекцій, виступи на семінарських заняттях, підготовка до іспитів, написання рефератів, участь в інтелектуальних іграх, дискусія з проблемних питань, прослуховування повідомлень засобів масової інформації, робота в Інтернеті, виконання проектних робіт, виконання завдань, пов'язаних із майбутньою професією та інші [7, 107].

Самостійна робота поєднує відтворювальні й творчі процеси в діяльності студента. Залежно від цього, розрізняють три рівні самостійної діяльності студентів: репродуктивний (тренувальний), реконструктивний, творчий (пошуковий).

Тренувальні СРС виконуються за зразком: розв'язання задач, заповнення таблиць, схем та ін. Пізнавальна діяльність студента проявляється в пізнанні, осмисленні, запам'ятовуванні. Ціллю таких робіт є закріплення знань, формування умінь і навичок.

Під час *реконструктивних* СРС відбувається перебудова рішень, складання плану, тез, анотування. На цьому рівні можуть використовуватися реферати.

Творча СРС вимагає аналізу проблемної ситуації, отримання нової інформації. Студент повинен самостійно обрати засоби та методи своєї навчальної діяльності. На цьому рівні використовуються навчально-дослідницькі завдання, курсові й дипломні роботи [3, 78].

Сутність та особливості СРС як певного виду навчальної діяльності допомагає розкрити діяльнісний підхід. При такому підході сту-

дент під час самостійної роботи перетворюється з об'єкта навчання на його суб'єкт.

Умови організації самостійної роботи поділяються на зовнішні (спосіб керівництва, місце виконання, оснащеність) та внутрішні (властивості індивідуальності студента, рівень знань, мотивація, інтерес). Під час самостійної роботи важливим є як предметний результат навчальної діяльності (домашнє завдання, рецензія, проект тощо), так і особистісний результат, до якого відноситься стан особистості (самореалізація, самовизначення, саморозвиток).

Самостійність студентів у здобутті знань передбачає оволодіння ними складними вміннями і навичками бачити зміст та мету роботи, організовувати власну самоосвіту, вміння поновому підходити до вирішуваних питань, пізнавальну і розумову активність і самостійність, здатність до творчості. Досвід засвідчує, що далеко не всі студенти виявляють свідомість і волю, вкрай необхідні для організації власної самостійної роботи. Ця галузь потребує ще приділення значної уваги з боку як викладачів, так і студентів.

Значна увага в рамках самостійної роботи магістрів за напрямом підготовки «Переклад» приділяється виконанню ними *проектних робіт* з подальшим представленням проектів у формі презентацій. Це забезпечує можливість групової інтеракції та індивідуального вдосконалення мовленнєвих та дослідницьких вмінь студентів а також навичок проведення групових дискусій та обговорень, дій в якості лідера/спостерігача/доповідача/учасника дискусії, що є надзвичайно корисним як для роботи перекладача, так і для майбутньої академічної діяльності тих, хто навчається.

Проектна методика має досить великий потенціал, оскільки характеризується високою комунікативністю та передбачає висловлювання студентами своїх власних поглядів, почуттів, активне включення у реальну дійсність, прийняття особистої відповідальності за результат. Відмітна риса цієї методики – це організація навчальної діяльності у формі проекту - роботи, що самостійно планується та реалізується студентами, в якій мовне спілкування вплетено у інтелектуально-емоційний контекст іншої діяльності (гри, подорожі тощо).

Оволодіння іноземною мовою в процесі проектної роботи надає тим, хто навчається справжню насолоду пізнання, залучає до нової культури. Перевагами проектної методики безсумнівно є різноманітність, проблемність, задоволення від навчання та так званий его-фактор (змога говорити про те, що студенти думають, висловлювати свої думки). Робота над проектом поєднується зі створенням міц-

ної мовної бази у студентів, є цінним способом реального використання комунікативних умінь, набутих в аудиторії.

Реалізація ідей проектної методики має засновуватися на мобілізації творчих здібностей та особистого потенціалу студентів.

Робота над проектом розвиває в студентів навички самостійної роботи. Ця методика сприяє збереженню комунікативної мотивації завдяки раціональному поєднанню різних форм роботи, дозволяє широко застосовувати колективні форми роботи. На початку викладач сам визначає склад групи, пояснює цілі, завдання та способи виконання групового завдання, із накопиченням досвіду, студенти самостійно розподіляють свої функції та корегують хід роботи. Групові форми роботи активізують увагу, пам'ять та волю навіть «слабких» студентів.

Все більш актуальним у практиці вищої школи стає питання застосування *інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ)* в організації самостійної роботи студентів. Досліджуючи психолого-педагогічні аспекти використання інформаційних технологій у навчальному процесі, вчені (Ю.Машбиц, В.Зінченко, Н.Тализіна) з'ясували, що інформаційно-комунікаційні технології, підвищуючи активність пізнавальної діяльності студентів, призводять до перебудови навчального процесу в бік самостійних форм навчання зі скороченням кількості лекцій і семінарів.

Використання ІКТ відкриває необмежені можливості для інновацій, що сприяє їх застосуванню в процесі організації самостійної роботи студентів.

Впровадження комп'ютерних технологій у навчання магістрів за спеціальністю «Переклад» сприятиме розвитку навичок та вмінь працювати самостійно (що обумовлено специфікою роботи з комп'ютерними програмами); надасть можливість здійснити диференційований та індивідуальний підхід як у виборі матеріалу, так і в темпах роботи окремих студентів; надасть необхідні навички швидкої роботи з комп'ютером, що є надзвичайно важливим для їхньої майбутньої професійної діяльності.

Принципово новим підходом до організації СРС, як зазначає Н. Бойко, є використання *мережових технологій та телекомунікацій*, що надає доступ студентам до значного обсягу інформаційних ресурсів. Розгалужені пошукові можливості мережових систем дають змогу оперативно знаходити потрібну інформацію, допомагають перейти від звичайного отримання інформації до активної участі студента в її пошуку [1, 64]. Включення всіх видів аналізаторів при використанні мультимедійних технологій до процесу сприймання запро-

понованого матеріалу розширює можливості подання матеріалу, дозволяє підвищити наочність навчання, забезпечує свідоме засвоєння знань, формування вмінь та навичок.

Використання електронних контролюючих програм з метою діагностики, контролю, моніторингу якості навчальних досягнень під час самостійної роботи скоротить витрати часу на перевірку завдань, сприятиме більшій об'єктивності контролю, забезпечить зворотній зв'язок, що загалом підвищить ефективність СРС.

Розглянемо можливості використання деяких інформаційних технологій у самостійній роботі студентів:

- для пошуку інформації в мережі – використання web-броузерів, баз даних, користування інформаційно-пошуковими і інформаційно-довідковими системами, автоматизованими бібліотечними системами, електронними журналами;
- для організації діалогу в мережі – використання електронної пошти, синхронних і відстрочених телеконференцій;
- для створення тематичних web-сторінок і web-квестів – використання html-редакторів, ftp, web-броузерів, графічних редакторів.

У процесі підготовки магістрів з дисципліни «Практикум мовної комунікації» для самостійного пошуку і обробки інформації можуть використовуватися наступні форми роботи з використанням інформаційних технологій: написання і захист реферату-огляду, рецензії на сайт по темі і її презентація, підготовка фрагмента практичного заняття, підготовка доповіді по темі, підготовка дискусії по темі та ін.

Для діалогу в мережі можна запропонувати студентам роботу в списках розсилки чи спілкування в синхронній телеконференції (чаті) з носіями мови або студентами інших вузів чи країн з обговоренням певних тем чи інтерв'юванням.

Наступним видом СРС з використанням ІКТ є створення web-сторінок і web-квестів у наступних формах роботи: створення тематичних web-сторінок (індивідуально і в міні-групах); створення web-квестів для роботи по темі і розміщення їх на сайті курсу та ін.

Проектна робота має потенціал для комплексного застосування всіх попередніх видів роботи з використанням ІКТ та може відбуватися у таких формах: робота за проектами, запропонованими викладачем (використання всього комплексу можливостей телекомунікаційних мереж: пошук інформації, діалог в мережі, створення web-сторінок і web-

квестов); розробка і проведення власних проєктів в курсі навчання у вузі і на практиці [5].

Досить новим (розроблений у 1995 році в державному університеті Сан-дієго дослідниками Берні Доджем і Томом Марчем) є такий вид роботи як Web-квест – спеціальним чином організований вид дослідницької діяльності, для виконання якої студенти здійснюють пошук інформації в мережі за вказаними адресами.

Web-квести сприяють оптимізації часу СРС за допомогою використання отриманої інформації в практичних цілях, розвивають у студентів уміння критичного мислення, аналізу, синтезу і оцінки інформації.

Web-квест, що являє собою спеціальним чином організовану web-сторінку, має м'ягкі такі компоненти:

- 1) вступ, в якому окреслюються терміни проведення і задається початкова ситуація;
- 2) цікаве завдання, яке можна реально виконати;
- 3) набір посилань на ресурси мережі, необхідні для виконання завдання;
- 4) опис процесу виконання роботи із зазначеними етапами та конкретними термінами;
- 5) необхідні пояснення по переробці отриманої інформації (направляючи питання чи завдання, дерево понять, тощо.);
- 6) висновок, що нагадує студентам, чому вони навчилися, виконуючи дане завдання;
- 7) можливо, напрямки подальшої самостійної роботи по темі або опис того, яким чином можна перенести отриманий досвід в іншу область.

Web-квести можуть бути короткостроковими (для придбання знань та здійснення їх інтеракції в свою систему знань) і довгостроковими (для розширення і уточнення понять, розвитку вмінь глибокого аналізу отриманих знань та їх трансформації). Робота над короткочасним web-квестом може займати від одного до трьох сеансів. Робота над довгостроковим web-квестом може тривати від одного тижня до місяця (максимум два). Цей вид роботи краще всього підходить для роботи в міні-групах, проте існують і web-квести, призначені для роботи окремих студентів.

Отже, необхідність ефективної організації самостійної роботи магістрів обумовлена все вищими вимогами до рівня підготовки майбутніх фахівців для їх компетентного входження в ринок праці міцно сформованими потребами у постійній професійній самоосвіті та саморозвитку. Вирішенню цього завдання сприятиме розширення традиційного арсеналу способів, засобів, прийомів самостійної роботи за рахунок широкого застосування інформаційних технологій навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Бойко Н.І.* Основні педагогічні аспекти використання інформаційних технологій та технологій дистанційного навчання в самостійній роботі студентів // Наукові записки: Збірник наукових статей НПУ імені М. П. Драгоманова. – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. – Випуск 71. – С. 63-69.
2. *Есипов Б.П.* Самостоятельная работа учащихся на уроках. — М.: Государственное учебно-педагогическое издательство министерства просвещения РСФСР, 1961. — 239 с.
3. *Кнодель Л.В.* Педагогіка вищої школи: Посіб. для магістрів. – К.: ПАЛИВОДА, 2008. – 135 с.
4. *Пидкасистый П.И.* Организация учебно-познавательной деятельности студентов: Уч. пособие. – М.: Педагогическое общество России, 2004. – 112 с.
5. *Система самостійних робіт студентів з використанням можливостей телекомунікаційних мереж.* – Режим доступу: <http://iob-career.com.ua/ua/studentsjob.php>
6. *Смирнова М.І.* Інформаційно-методичне забезпечення самостійної роботи студентів при вивченні іноземної мови // Філологія. Методика. Педагогіка. – К.: КНЕУ, 2002. – С. 113-118.
7. *Цюприк А.* Основні підходи до проблеми організації самостійної роботи студентів // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2003. – № 6. – С.100-108.

Стаття надійшла до редакції 15.09.2009 р.

